

Florin-Daniel MIHAI*

**DIN ISTORIA INSTITUIRII ASIGURĂRILOR SOCIALE ȘI
IMPACTUL ASUPRA MUNCITORILOR DIN PORTUL GALAȚI**

***Aspects of the history of insurance Institutionalisation and its
impact on the workers in the Port of Galați***

Abstract: *The Old Romanian Kingdom recorded a significant industrial increase at the end of the nineteenth century and the number of workers grew. Over time, socio-economic demands increased, amongst which social insurance held a priority position. The first forms of social insurance were based on the statutes of workers' organizations, through which financial support was provided. Over time, the idea of institutionalizing these rights grows larger. The first law in which social insurance was mentioned was the Mines law of 1895, through which mandatory social insurance for mining and petroleum workers was introduced. At the beginning of the twentieth century there were two other laws on the institutionalization of social insurance: the Missir law (1902) and the Nenițescu law (1912). The interwar period will preserve the social insurance system defined at the beginning of the century until the adoption of the Ioanițescu law in 1933, which wanted the unification of social insurance throughout Romania.*

Keywords: *labor legislation, insurance institutionalisation, Galatz port, social history.*

Introducere. Dezvoltarea capitalismului în Vechiul Regat, precum și creșterea numărului de muncitori generată de mediul industrial au condus la intensificarea cererilor cu caracter economico-social, asigurările sociale ocupând o poziție prioritară între acestea. O formă incipientă a acestor asigurări au constituit-o statutele organizațiilor muncitorești, prin care se acordau ajutoare financiare reciproce. Odată cu trecerea timpului apare dorința implicării statului și a instituționalizării acestor drepturi.

Înființarea unui sistem de asigurări sociale în România a urmat cursul unui proces îndelungat și anevoios, punând în centru nevoia de

*PhD Candidate, „Dunărea de Jos” University of Galați, Romania; e-mail: m.mihai@florindaniel@gmail.com

Date submitted: June 3rd 2018

Revised version submitted: July 23rd 2018

Accepted: July 25th 2018

securitate socială a muncitorilor, raportul de forțe dintre patronat și salariați dar și voința conducătorilor politici precum și specificul național.

Legea minelor adoptată în 1895 a reprezentat primul proiect ce cuprindea norme de asistență socială pentru muncitori. Aceasta făcea referire la asigurări sociale obligatorii pentru muncitorii minieri și pentru cei din industria petrolieră, legiferându-li-se dreptul la pensie și la indemnizație în cazul accidentelor de muncă. Pentru buna funcționare a procesului de atribuire a acestor drepturi s-a dispus înființarea unei case de ajutor și a unei case de pensii, la care contribuiau, în egală măsură, și muncitorii și patronatul.

Pași cu adevărat importanți pentru definitivarea unui sistem de asigurări sociale au fost făcuți la începutul secolului al XX-lea prin adoptarea a două legi inedite: *Legea pentru organizarea meseriilor* sau *Legea Missir* din anul 1902 precum și *Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și a asigurărilor muncitorești* sau *Legea Nenițescu* din 1912. Marea Unire din 1918 a surprins în teritoriul românesc funcționarea a trei legi privind asigurările sociale și anume: una românească (*Legea Nenițescu* din 1912) în Vechiul Regat, una maghiară în Ardeal și una austriacă în Bucovina.¹ Nevoia de unificare a asigurărilor sociale pe întreg teritoriul României Mari devenea din ce în ce mai acută, ea întârziind până în 1933, când apare *Legea pentru unificarea asigurărilor sociale* sau *Legea Ioanițescu*. Ultimele modificări cu privire la sistemul de asigurări sociale din perioada interbelică au fost operate în 1938, odată cu instaurarea dictaturii regale.

Legea pentru organizarea meseriilor din 1902 (Legea Missir). Această lege a fost promovată de ministrul liberal al Agriculturii, Basile M. Missir. Deși venea să reglementeze forma de organizare a meseriilor, ea introduce și un sistem de asigurări sociale pentru meseriași, pe baze corporatiste. Cu toate acestea, existau și așa-zise constrângeri, după cum enunța și legea: „odată ce o parte a meseriașilor din o localitate au hotărât să formeze o corporație, ceilalți meseriași din aceeași categorie de meserie trebuie să facă parte din ea. Dacă cineva nu voia să facă parte, avea toată libertatea, dar nu mai putea să își exercite meseria.”² Mai departe, legea pentru organizarea meseriilor se dorea a fi un proiect care să împace principiile liberale, în măsura în care formarea unei corporații depindea de „voința celor interesați”, argumentând ideea că „odată formată corporațiunea, face parte din ea orice meseriaș de aceeași meserie din comună. Principiul obligativității deciziunii majorității este hotărâtor.”³ După cum se poate observa, *Legea Missir* introduce în procesul de

¹ Purdescu 2013: 144.

² Rizescu 2016: 176.

³ Missir 1905: 64.

instituționalizare a asigurărilor sociale o nouă categorie „protejată”, cea a meseriașilor.

Mișcarea sindicală a atacat puternic această lege, considerând-o un alt procedeu al Partidului Liberal prin care acesta încerca să împiedice organizarea sindicală a clasei muncitoare. Sindicatul luptau intens împotriva corporațiilor, în care puteau să intre deopotrivă și patronii și muncitorii, insinuând o nouă oportunitate de exploatare burgheză și de constrângeri ale muncitorilor.⁴

În portul gălățean, anul 1902 reprezintă un an marcat de puternice frământări. La baza acestora au stat grevele spontane izbucnite din dorința muncitorilor de a-și impune propriile revendicări, dar, totodată, se remarcă și activitatea sindicalistă care dorea să îndrepte acțiunile greviste înspre abolirea corporațiilor și contestarea legii pentru organizarea meseriilor. Se înregistra astfel la 30 mai 1902 o grevă a lucrătorilor de la încărcarea și descărcarea vapoarelor și cherestelei, după ce în prealabil aceștia înaintaseră două petiții cu revendicările lor Prefecturii și Căpitaniei portului. La 19 august 1902 izbucnește greva căruțașilor, conflictul escaladând pe baze mai vechi dar și pe acuzele aduse de un antreprenor din port cum că unii muncitori ar fi „primejdioși socialiști”.⁵ Acest episod nu este unul întâmplător și poate fi un argument în plus pentru ideea impunerii anumitor „revendicări” politice în acțiunile muncitorești.

Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești din 1912 (Legea Nenișescu). La 27 ianuarie 1912 apare legea care o abroga pe cea din 1902 – Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești – la inițiativa ministrului conservator al Industriei și Comerțului, D. S. Nenișescu. Această lege reforma organizarea propusă de Basile Missir și propunea corporații de maxim 50 de membri cu bresle cu un minimum de 25 de membri, congregate în corporații cu minimum de 1000 de membri.⁶ Această lege părea a evoca revenirea la tradiționalele bresle desființate în 1873 printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri.

Legea a fost vehement criticată de către socialiști și sindicate. Cristian Racovski a reprezentat vocea critică și fermă îndreptată împotriva ei, considerând acest proiect neconstituțional, fiind încălcată libertatea individuală: „(...) legile meseriilor de la 1902 și de acum sunt anticonstituționale, căci silesc pe lucrători să facă, vrând nevrând, parte din bresle.”⁷ Discursul său continua în a acuza faptul că legile fuseseră create de către cei care le-au și votat, liberalii respectiv conservatorii, precum și că nu făceau altceva decât să lovească în muncitori și nu afectau starea

⁴ Morărașu 1971: 200.

⁵ Marinescu 1967: 251.

⁶ Rizescu 2016: 176.

⁷ ANB, CGSR 5/246: 57.

parlamentarilor: "(...) dacă ea ar fi pus pe deputați și pe senatori sub supravegherea unui maestru, să vegheze la conduita lor morală și religioasă (...) s-ar fi ridicat un strigăt de indignare care ar fi sculat și morții din mormânt."⁸ În finalul memoriului, C. Racovski conchidea că: „noi suntem împotriva legii meseriilor și trebuie să căutăm să o dărâmăm.”⁹ În ceea ce privea partea de asigurări sociale, atitudinea se schimba.

Revenind la prevederile cu privire la asigurările sociale, legea a fost una foarte apreciată la vremea respectivă, fiind considerată printre cele mai moderne din Europa. Ea introducea principiul asigurării obligatorii pentru accidente de muncă, boli, pensii de invaliditate și de bătrânețe pentru toți muncitorii care făceau parte din corporații. Dacă ajutorul financiar în cazul accidentelor și a bolilor nu reprezenta o noutate (vezi cazul caselor de ajutor de stat sau anonime înființate pe lângă marile corporații, de exemplu casa de ajutor a fabricii de cherestele *Goetz&Co* din portul Galați), pensia de bătrânețe sau de invaliditate reprezenta un fapt inedit pentru spațiul românesc, în condițiile în care la acea vreme doar Anglia și Germania asigurau aceste drepturi. Contribuția la aceste pensii era una tripartită angajat – patron – Stat: ”Art. 188. Patronul, asiguratul și Statul vor contribui la alcătuirea fondului pensiunilor de bătrânețe și invaliditate.”¹⁰ Vârsta de pensionare era stabilită la 65 ani iar cotizația putea fi plătită începând cu vârsta de 16 ani.¹¹

Așa cum am amintit mai sus, poziția sindicatelor s-a schimbat când a venit vorba de sistemul de asigurări sociale. Mai mult decât atât, Cristian Racovski atribuia acest succes eforturilor clasei muncitoare și sancționa implicarea Statului și a patronilor ca fiind insuficientă: „(...) admițând principiul legii și considerând-o chiar ca un rezultat al luptelor noastre proprii. Noi găsim însă participarea Statului și a patronilor insuficientă, mai ales la casele de boală la care nici patronii, nici Statul nu contribuie.”¹² Acesta compara nivelul de implicare cu cel din Marea Britanie, unde muncitorii cu venit zilnic sub 2 lei nu cotizau dar erau asigurați deoarece preluau Statul și patronatul obligația financiară față de casa de ajutor. De asemenea, vârsta de pensionare era considerată mult prea mare (65 ani față de 60 în Franța), precum și quantumul pensiei era considerat unul mic (150 lei pe an față de 700 lei în Marea Britanie).¹³ Posibil ca Racovski, intuind împrumuturile masive din legislația străină a proiectului românesc, să speculeze părțile negative sau cele omise intenționat, considerate ca nesustenabile financiar de către ministrul conservator. Cu toate acestea, legea Nenițescu a reprezentat la început de secol XX un proiect îndrăzneț și inovativ pentru spațiul românesc, deși imperfect.

⁸ ANB, CGSR 5/246: 57.

⁹ ANB, CGSR 5/246: 67.

¹⁰ <http://www.monitoruljuridic.ro>, accesat la 31.05.2018.

¹¹ *Ibidem*

¹² ANB, CGSR 5/246: 67.

¹³ *Ibidem*.

Legea pentru unificarea asigurărilor sociale din 8 aprilie 1933 (Legea Ioanițescu). Realizarea Marii Uniri din 1918 a generat pe teritoriul românesc multe inegalități în diferite domenii. În ceea ce privește asigurările sociale, după cum am amintit, era reperată prezența a trei legi: Legea Nenițescu în Vechiul Regat, o lege maghiară în Ardeal și una austriacă în Bucovina. Nevoia de unificare a asigurărilor sociale și crearea unui sistem comun și unitar pentru toate provinciile românești a fost satisfăcută în 1933, odată cu votarea legii Ioanițescu. Noua lege menținea modelul de contribuție tripartit (angajat-patron-Stat), dar managementul sistemului de asigurări revenea Statului și patronilor. Totuși legea conținea aspecte negative frapante ca neinclusiunea în sistem a agricultorilor, lipsa dreptului la pensie de bătrânețe ori a indemnizației de șomaj.¹⁴ Cu toate acestea, cei care cotizaseră până la 8 aprilie 1933 la fondul pentru pensie de bătrânețe ori cei care împliniseră vârsta de 65 ani își păstrau dreptul la pensie cu condiția să fi cotizat timp de 1200 de săptămâni.¹⁵ În anul instaurării dictaturii regale (1938), situația se schimbă și este reintrodus dreptul la pensie de bătrânețe. Astfel, în deceniul patru al secolului 20 se poate aprecia că populația activă din mediul urban în România era acoperită prin asigurări sociale într-un grad ridicat.¹⁶

Impactul asupra muncitorilor din portul Galați. Muncitorii din porturi nu s-au bucurat de la început de beneficiile asigurărilor sociale. Trebuie spus că muncitorii portuari sunt incluși în categoria asiguraților obligatoriu o dată cu adoptarea Legii Ioanițescu. Până în 1933 muncitorii din porturi se bazau pe statutele muncitorești ale propriilor organizații prin care se acorda sprijin financiar reciproc, dar și pe cele ale caselor de ajutor ridicate de patroni pe lângă marile întreprinderi. Sistemul se baza pe contribuția directă a muncitorilor care se efectua lunar iar asigurările prevedeau ajutor în caz de accident, boală sau invaliditate. Abuzurile patronilor din păcate erau numeroase, în fapt aceste asigurări figurând doar pe foaie, drept consecință existau multe procese în care muncitorul chema în instanță patronatul. Un astfel de caz a fost înregistrat la data de 31 iulie 1912 la tribunalul județului Covurlui, când Ilie Hereniuk chema în judecată Societatea anonimă pentru exploatarea de păduri și ferestre cu vapori (fosta *Goetz&Co*).¹⁷ Acesta cerea daune materiale și morale în urma unui accident de muncă petrecut în fabrică și care îl lăsase surd, mut și amnezic. Patronatul societății nu s-a prezentat în judecată și nici nu s-a asigurat de recuperarea medicală a reclamantului, chiar dacă încă de pe vremea fostei fabrici *Goetz&Co* exista un regulament comun acceptat (patron-angajați) cu privire la accidente de muncă, boală sau invaliditate, introdus în 1892.¹⁸

¹⁴ Preda *et alii* 2004: 18.

¹⁵ ANB, CGM 98/ 315: 630.

¹⁶ Zamfir 1999: 34.

¹⁷ DJANG, TC 1912/8: 1.

¹⁸ DJANG, TC 1909/1: 56-63.

Legea pentru unificarea asigurărilor sociale din 1933 cuprindea amendamente clare cu privire la situația lucrătorilor din porturi și la drepturile acestora. Totodată, muncitorilor din porturi le erau stabilite cotizațiile dar și clasele de acordare a drepturilor. Astfel, se recurgea la reținerea a 3% din salariul angajatului precum și 3% din suma tuturor salariilor plătite de patron, suma totală fiind depusă la Casa sau Oficiul de Asigurări.¹⁹ Pentru obținerea tuturor drepturilor acordate de legea pentru unificarea asigurărilor sociale, muncitorii din porturi erau încadrați în clase, după cum urmează:

Clasa a II-a: muncitorii din porturile și schelele temporare unde lucrează muncitori care nu îndeplinesc condițiile de organizare a muncii în porturi.

Clasa a III-a: muncitorii din porturile: Orșova, Baziaș, Moldova-Veche, Drencova, Turnul-Severin, Calafat, Bechet, Corabia, Turnu Măgurele, Zimnicea, Oltenița, Turtucaia, Siliștra, Călărași, Cernavodă, Hârșova, Gruia, Cetatea, Ostrov, Oltina, Măcin, Reni, Tulcea, Isaccea, Vâlcov, Ismail, Chilia-Nouă, Chilia-Veche, Sulina, Balcic, Caverna, Mangalia și Bicaz și celelalte porturi care îndeplinesc condițiile legii de organizare a muncii în porturi.

Clasa a IV-a: muncitorii din porturile: Brăila, Constanța, Galați și Giurgiu.²⁰

Muncitorii portuari se bucurau de aceleași drepturi ca toate celelalte categorii de asigurați în ceea ce privea sprijinul financiar în caz de boală, naștere, înmormântare, dar și de pensii de accidente de muncă sau de invaliditate survenită în urma unor boli. (vezi *fig. 1, fig. 2, fig. 3 și fig. 4*). De asemenea, drepturi precum consultații medicale, medicamente, internări în spitale, sanatorii, băi etc. erau asigurate atât muncitorilor cât și familiei avute în grijă.²¹

Aflați în clasa a IV-a a lucrătorilor din porturi, muncitorii gălățeni făceau parte din clasa privilegiată a categoriei lor și se bucurau de beneficii și cuantumuri sporite. Dar pe lângă toate aceste lucruri, cel mai important era acela de recunoaștere ca parte egală cu celelalte categorii de muncitori și includerea în sistemul de asigurări sociale. Astfel, lucrătorii din portul Galați, după lungi acțiuni greviste și revendicări acceptate de către patronat dar în fapt niciodată respectate, se văd pe picior de egalitate cu funcționarii de la Stat (primii asigurați social), cu meseriașii ori celelalte categorii intrate cu mult înaintea lor în sistemul de asigurări sociale. Altfel spus, într-un război orchestrat politic și dominat de impunerea și recunoașterea unor forme de organizare și reprezentare ca sindicatele, pentru cei de stânga, sau corporațiile, pentru cei de dreapta, muncitorii portuari ajung să fie apreciați și valorificați prin includerea lor în sistemul de asigurări sociale. Nu în

¹⁹ ANB, CGM 98/ 315: 619.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

ultimul rând, muncitorii gălățeni primesc pentru prima oară, în afara statutelor de organizații muncitorești, sprijin financiar în caz de boală, în cazul cheltuielilor maternale ori de înmormântare dar și pensie de invaliditate ori accident, lucru inedit pentru această categorie de muncitori.

Concluzii. Drumul parcurs de România pentru crearea și definitivarea unui sistem de asigurări sociale a fost unul dominat de confruntări la nivel ideologic, concesi și încercări de impunere. Reprezentarea profesională de la început de secol XX a deschis calea dialogului dintre cele două viziuni, sindicală și corporatistă, iar participarea comună a lor a stat la baza dezvoltării politicii sociale a României. Pe lângă aspectele politice, factorul social reușește să se impună iar muncitorii să obțină drepturile care să le îmbunătățească și să le asigure o condiție.

SURSE BIBLIOGRAFICE

Arhivistice

Arhivele Naționale din București, fond Comisia Generală a Sindicatelor din România. 1907-1923
Idem, CC PCR, fond Confederația Generală a Muncii. 1923-1940
Diecția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Tribunalul județului Covurlui

Literatură de specialitate

Marinescu, Gh. C. (1967). Luptele muncitorilor din portul Galați între anii 1900-1903. *Danubius*, 1, 245-256
Missir, B. M. (1905). Legea pentru organizarea meseriilor și regulamentul privitor la aplicarea ei, precedate de dezbaterile corpurilor legiuitoare și de proiectele de legi anterioare, București, Atelierele Grafice I. V. Socecu
Morărașu, Gh. M. (1971). Despre refacerea Partidului Social-Democrat din România (1900—1910). *Danubius*, 5, 199-205
Preda, M.; Doboș, C.; Grigoraș, V. (2004). Sistemul de asigurări de pensii în România în perioada de tranziție: probleme majore și soluții. București, Institutul European din România
Purdescu, I. D. (2013). Aspecte privind evoluția protecției sociale în România. *Economie și sociologie*, 3, 143-149
Rizescu, V. (2016). De la emanciparea muncii la protecția socială: politica reprezentării profesionale în România la începutul secolului XX. *Polis*, 4(14), 175-184
Zamfir, C. (1999). Politici sociale în România. București, Editura Expert

Surse online:

<http://www.monitoruljuridic.ro>

ANEXE

Fig.1 Tabel ajutor bănesc pe timpul internării

Clase	Salariul cu asigurat pe zi	Ajutorul bănesc	
		pe zi	pe săptămână
	L e i	L e i	L e i
I.	17	8	56
II.	35	17	119
III.	62	31	207
IV.	90	45	315
V.	120	60	420

Sursa: Arhivele Naționale București, fond Confederația Generală a Muncii. 1923-1940

Fig. 2 Tabel pensie în caz de accident

Gradul invalidității	C L A S A				
	I.	II.	III.	IV.	V.
	L E I				
peste 20 procente	56	116	206	300	400
" 25 "	70	145	258	375	500
" 30 "	85	175	310	450	600
" 33 $\frac{1}{3}$ "	94	194	344	500	666
" 35 "	99	204	361	525	700
" 40 "	113	233	413	600	800
" 45 "	127	252	465	675	900
" 50 "	141	291	516	750	1000
" 55 "	155	320	568	825	1100
" 60 "	170	350	620	900	1200
" 65 "	184	379	671	975	1300
" 70 "	198	408	723	1050	1400
" 75 "	212	437	775	1125	1500
" 80 "	226	465	826	1200	1600
" 85 "	240	495	878	1275	1700
" 90 "	255	525	930	1350	1800
" 95 "	269	554	981	1425	1900
" 100 "	283	583	1033	1500	2000

Sursa: Arhivele Naționale București, fond Confederația Generală a Muncii. 1923-1940

Fig. 3 Tabel pensii pentru urmași

	C L A S A				
	I.	II.	III.	IV.	V.
	L	E	I		
Vaduva singură (20 %)	85	175	310	450	630
Vaduva cu un copil (40 %)	170	350	620	900	1200
Văduvi cu doi sau mai mulți copii (60 %)	255	525	930	1350	1800
Un orfan de ambii părinți (30 %)	127	262	465	675	900
Doi sau mai mulți orf. de ambii par. (60 %)	255	525	930	1350	1800

Sursa: Arhivele Naționale București, fond Confederația Generală a Muncii. 1923-1940

Fig. 4 Tabel pensie în cazul invalidității provocate de o boală

. T A B E L A

PENSIILOR PENTRU INVALIDITATE DIN BOALA

După săpă- mâna colizate	Suma pensiei	După săpă- mâna colizate	Suma pensiei	După săpă- mâna colizate	Suma pensiei	După săpă- mâna colizate	Suma pensiei	După săpă- mâna colizate	Suma pensiei	După săpă- mâna colizate	Suma pensiei
206	401	332	422	458	443	584	464	710	485	836	506
212	402	338	423	464	444	590	465	716	486	842	507
218	403	344	424	470	445	596	466	722	487	848	508
224	404	350	425	476	446	602	467	728	488	854	509
230	405	356	426	482	447	608	468	734	489	860	510
236	406	362	427	488	448	614	469	740	490	866	511
242	407	368	428	494	449	620	470	746	491	872	512
248	408	374	429	500	450	626	471	752	492	878	513
254	409	380	430	506	451	632	472	758	493	884	514
260	410	386	431	512	452	638	473	764	494	890	515
266	411	392	432	518	453	644	474	770	495	896	516
272	412	398	433	524	454	650	475	776	496	902	517
278	413	404	434	530	455	656	476	782	497	908	518
284	414	410	435	536	456	662	477	788	498	914	519
290	415	416	436	542	457	668	478	794	499	920	520
296	416	422	437	548	458	674	479	800	500	926	521
302	417	428	438	554	459	680	480	806	501	932	522
308	418	434	439	560	460	686	481	812	502	938	523
314	419	440	440	566	461	692	482	818	503	944	524
320	420	446	441	572	462	698	483	824	504	950	525
326	421	452	442	578	463	704	484	830	505	956	526

Sursa: Arhivele Naționale București, fond Confederația Generală a Muncii. 1923-1940